

1. FILOSOFBIOGRAFINS LEGITIMITET. LOGISKT OCH HISTORISKT

Filosofbiografen är en stor genre på den akademiska bokmarknaden. Varje år publicerar de stora universitetsförlagen ett flertal biografier inom ramen för sin utgivning inom området filosofins historia. Inget år går förbi utan att nya, omfattande, ofta grundlärdade och skarpsinniga biografier utkommer över tänkare som Descartes, Hobbes, Spinoza, Kant, Hegel, Nietzsche, Wittgenstein eller Russell, för att inte tala om de smärre ljusen. Samtidigt har biografins legitimitet som filosofihistorisk genre alltid varit omtvistad. Sedan Diogenes Laertius dagar har den florerat. Men dess roll och betydelse har också alltid satts i fråga. Ett exempel på ett sådant ifrågasättande kan hämtas från 1800-talets dominerande svenske filosof, Christopher Jacob Boström. Uppmanad att lämna upplysningar om sig själv för ett *Svenskt Biographiskt Lexicon* gav Boström (i tredje person) en del biografiska notiser, men övergick raskt till att redogöra för sitt filosofiska system. Därvid avgav han följande deklARATION:

Detta är hvad vi ansett oss böra berätta om B., då han ännu lefver och verkar i sin befattning; och vi kunne så mycket heldre dertill inskränka oss, som han sjelf icke lägger någon särdeles vikt på tänkares så kallade biographier. Han anser deras tankar, om de verkligen haft sådana, vara det, som egentligen utgör deras lefnad och det enda, som skäligen bör efterlemnas åt eftervärlden. (Boström s. 480)

Boström ville med andra ord strängt skilja tänkarens tankar från hans biografi och tillmätte enbart de förra en betydelse för eftervärlden. Delvis liknande resonemang kan vi återfinna drygt åttio år senare då en annan uppsalafilosof, Anders Wedberg, skrev en avhandling om just Boström. I sin avhandling *Den logiska strukturen hos Boströms filosofi* (1937) gör Wedberg en åtskillnad mellan ett "historiskt" och ett "logiskt" sätt att behandla filosofins historia. Det är det senare som intresserar honom. Några biografiska notiser om Boström fanns visserligen med i inled-

ningen till hans avhandling. Men Wedberg var angelägen om att inför sin lärare Einar Tegen framhålla hur liten roll det biografiska inslaget spelade i hans framställning och skrev i ett brev: "De här meddelade historiska notiserna har ju ingen betydelse för det följande. Men kanske paragrafen bör få stå kvar för att en humanistisk professor, om han skulle slå upp inledningen, skall känna sig tilltalad?" (cit. efter Nordin s. 108).

Långt senare, då han som professor skrev sin *Filosofins historia* (1-3, 1958-1966), återkom Wedberg till denna distinktion mellan en "historisk" och en "logisk" (eller "filosofisk") filosofihistoria. Distinktionen har otvivelaktigt sitt värde. Naturligtvis kan man skriva filosofihistoria på olika sätt och med olika huvudsyften. Lärdomshistorikern vill kanske se filosofins historia som en integrerad del av ett allmänt historiskt förlopp, filosofen är primärt intresserad av att lyfta fram problem och teorier som kan inspirera den moderna debatten. Frågan är ändå hur långt skillnaden mellan det "historiska" och det "filosofiska" momentet kan drivas så länge det dock skall handla om något som närmast definitionsmässigt tycks förutsätta båda, nämligen just filosofihistoria. Jag återkommer till det problemet.

Men tillbaka till frågan vad just biografien kan tillföra den filosofihistoriska framställningen. Boström var inte ensam om sin låga värdering bland sin tids svenska filosofer – hans lärare Samuel Grubbe har givit liknande formuleringar. Men där fanns också andra synsätt. Så hos Erik Gustaf Geijer, som i inledningen till sin *Thorild* skriver om sin skrift att den är både filosofisk och ofilosofisk men att den framför allt är: "en bekännelse; emedan all lära är dunst, som ej tillika är bekännelse" (Geijer s. 35).

Om de filosofiska lärorna är bekännelse måste lära och liv naturligtvis ha ett intimare samband än vad Boström förmodade och den biografiska synpunkten få större relevans. Frågan om biografins betydelse för filosofins historia tycks hänga samman med hur vi överhuvud betraktar den filosofiska aktiviteten och vilka aspekter av den vi uppfattar som viktiga.

2. BIOGRAFISKA AVSIKTER

De texter som mer än några andra lade grunden för filosofin i Västerlandet, nämligen Platons dialoger, är naturligtvis starkt biografiska. De framställer sin huvudperson, Sokrates, i lära och liv, de ger ett intimt och detaljerat porträtt av denne man och hans omgivning, de skildrar hans öden, inte minst rättegången mot honom och hans död. Detta biografiska inslag är givetvis ingen tillfällighet. Platon vill framställa sin lärare som en förebildlig vis. Filosofi är kärlek till visdom, men visdom är inte

bara en uppsättning teser eller teorier utan ett sätt att leva. Sokrates förkroppsligar visdomen lika mycket genom sitt sätt att vara som genom de läror han förkunnar. Ja, för Platon tycks det vara otänkbart att en sann filosof skulle kunna vara en dåre eller en lymmel i det privata. På den punkten intar vi moderna i allmänhet en annan hållning. En modern biografi som låt oss säga Ray Monks *Bertrand Russell* (1–2, 1996–2000) framställer sitt föremål som en stor filosof men som en otillräcklig människa så att kontrasten mellan Russells storhet i det ena av seendet och litenhet i det andra blir framställningens nerv.

Gemensamt för det Platon skriver om Sokrates, det Monk skriver om Russell och för många andra filosofporträtt är en jämförelse mellan lära och liv. Ett sådant filosofporträtt utgör en sorts moralitet, det manar oss att reflektera över de moraliska frågeställningar som har med förhållandet mellan teoretisk insikt och praktisk visdom att göra. Detta kan vara en av flera funktioner hos filosofbiografen. En annan typ av funktion hittar vi hos exempelvis marxistiska, feministiska eller djuppsykologiska biografier. Där kan det handla om att visa hur en persons klassbakgrund, kön eller psykiska karaktär påverkar filosoferandet. Sådana syften hos en biografi kan givetvis vara fullt legitima, men inte heller detta är vad jag i första hand vill fästa uppmärksamheten på här. I stället är det en annan aspekt jag nu vill lyfta fram.

3. MÅL OCH STRATEGIER

För att förstå en historiskt given filosofisk text måste man naturligtvis förstå språket, man måste förstå vad utsagorna påstår, man måste förstå deras logiska implikationer, man måste lägga märke till mångtydighet eller brist på precision. Men man måste också för att verkligen ha tolkat texten rätt ha förstått dess syfte, dess poäng. Vi måste fråga oss: Vad vill författaren med denna text? Och vi måste om en filosofs hela tänkande fråga: Vart syftar det? Vilken är dess angelägenhet? När vi förstått allt utom vitsen har vi fortfarande inte förstått mycket.

Filosofbiografen har en väsentlig funktion genom att undersöka just den typen av frågeställningar. Den frågar: Vart ville denne tänkare hän? Vilka var motiven för denna filosofi? Den sysselsätter sig med tänkandets mål och strategi.

Exemplen på detta kan göras många. Allan Janik och Stephen Toulmin ville i sin uppmärksammade *Wittgenstein's Vienna* (1973) åstadkomma en ny tolkning av Ludwig Wittgensteins *Tractatus logico-philosophicus*. Den som läste *Tractatus* mot bakgrunden av författarens intellektuella omgivning och tidiga utveckling, hävdade de, måste komma fram till en annan

läsning av detta arbete än den som varit vanlig inom anglo-saxisk analytisk filosofi alltsedan Russells förord till den engelska översättningen. Och därvid gällde nytolkningen framför allt själva syftet med boken. Genom *Tractatus* ville Wittgenstein ge rum för en etisk och religiös dimension hos tillvaron snarare än utesluta den. Bildteorin om språket stod kvar enligt denna interpretation, men gavs en ny funktion och kunde därmed placeras in i en bestämd intellektuell miljö, det Wien där Wittgenstein växte upp.

I sin *Descartes. An intellectual biography* (1995) vill Stephen Gaukroger göra något som har en del likheter med Janiks och Toulmins projekt. Descartes uppfattas här först och sist som naturvetenskapsman. Hans filosofi, inklusive hans diskussion av skepticismen, tolkas som retoriska manövrer för att undanröja teologisk kritik mot den nya fysikaliska världsbilden. Descartes vill framställa sig som en kristendomens riddare gentemot skeptiker och ateister samtidigt som han lägger fast den nya fysikens grundvalar. Gaukroger ger därmed en tolkning av Descartes filosofiska dagordning som skiljer sig från den där filosofens kunskaps-teoretiska strävanden sågs som det centrala. Dessa strävanden ses nu som medel snarare än som mål.

Filosofiska argumenteringar utgörs knappast någonsin av rent logiska deduktioner (låt vara att en del filosofer, bland dem Descartes och Spinoza, gärna föreställt sig att deras resonemang utgjorde logiska slutledningar). Bättre är att tänka sig dem som drag i ett spel eller som manövrer i en kraftmätning. Positioner erövrar eller försvaras, framstötar görs, defensiva ställningar säkras, taktiska reträtter företas, framskjutna positioner inom fiendens terräng intas och säkras, fallor gillras eller undvikes. För att förstå detta spel måste man veta vart filosofen syftar, vilken målsättningen för operationerna är, vad en segerrik kampanj skulle uppnå. Detta förutsätter en analys av alternativen och av motståndet. Det förutsätter också en uppfattning om vad som är offer och vad som är fördelar i spelet. Kunde man överbevisa en medeltida skolastiker att någon av hans teser motsade treenighetsläran hade man honom schack matt. Kunde man överbevisa en logisk positivist ur Wienkretsen om samma sak gav detta inte det ringaste övertag.

4. EXEMPLET OM RÄTT OCH MORAL

Jag skall nu med ett exempel hämtat ur modernare svensk filosofihistoria söka visa hur man tvingas blanda biografiska med logisk/filosofiska synpunkter för att ge en analys av en tänkares argumentering. Mitt exempel är hämtat från Ingemar Hedenius bok *Om rätt och moral* som kom ut 1941.

Om rätt och moral är en viktig bok i den svenska 1900-talsfilosofins historia. Den blev viktig rent personligt för sin upphovsman, Ingemar Hedenius (1908–1982), genom att starkt bidra till att 1947 ge honom en professur i praktisk filosofi i Uppsala. Men den blev betydelsefull framför allt genom att vara den bok som markerar övergången från den gamla uppsalafilosofin sådan den företrätts av Axel Hägerström och Adolf Phalén till den nya analytiska filosofi som i detta skede framför allt inspirerades av Cambridgeskolan (Russell, G. E. Moore). Det kan sägas att Hedenius i *Om rätt och moral* för första gången på svensk botten ger exempel på den typ av analytisk filosofi som i fortsättningen skulle bli den i vårt land dominerande. Därmed inleder den ett nytt skede i svensk filosofihistoria.

Ingemar Hedenius hade studerat filosofi i Uppsala för Phalén och Hägerström, men främst betraktat Phalén som sin lärare. Doktorsavhandlingen *Sensationalism and theology in Berkeley's philosophy* från 1936 är starkt influerad av Phaléns s.k. dialektiska metod, vilken betraktade alla filosofins och vardagsförnuftets begrepp som motsägelsefyllda och metafysikbemängda. Av Hägerströms filosofi hade Hedenius framför allt tillägnat sig den non-objektivistiska värdeteorin. Men han hade också reagerat mot de anspråk som för Hägerströms räkning framfördes av dennes lärjunge, juridikprofessorn Vilhelm Lundstedt. Lundstedt menade att Hägerströms värdeteori om den vann spridning skulle få närmast världsomvälvande konsekvenser. Om rättsföreställningarnas intighet genomskådades skulle orsakerna till krig och konflikter undanröjas. "Nämn mig en banbrytande insats, som utförts av en människa och som kan ställas i jämbredd med den vi nu ha för ögonen!", utropade Lundstedt 1933 på tal om Hägerströms filosofi: "Det är dock hela den sociala, med vidskepligheter genompyrda föreställningsvärlden, som slås i spillror efter en flertusenårig tillvaro. Och detta sker vid en tidpunkt, då dessa vidskepelser hota att slå hela den vita rasen med fördärv" (cit. efter Nordin s. 70).

Hedenius accepterade viktiga punkter i Hägerströms värdeteori, men fann de Lundstedtska anspråken löjeväckande och för hela uppsalafilosofin komprometterande. I en artikel som han skrev 1934 tillsammans med Anders Wedberg påtalade han hur "prof. Lundstedt under en lång följd av år sökt utnyttja Hägerströms teorier, och därigenom har uppsalafilosofiens anseende skadats [...]" (cit. efter Nordin s. 71). Angreppet mot Lundstedt förmådde Hägerström själv att framträda till försvar för älsklingslärjungen. Vredgad tillbakavisade han smädelsen mot Lundstedt, "den akademiske lärare, som här blivit offentligt skymfad av studeranden vid det universitet, vid vilket han är anställd" (cit. efter Nordin s. 71). Hedenius var vid detta tillfälle fil. lic., Wedberg fil. kand.

Från slutet av trettio-talet hade Hedenius börjat glida bort från den klassiska uppsalafilosofin. Under diskussioner med framför allt Wedberg orienterade han sig i riktning mot den analytiska filosofin sådan den bedrevs av Russell, Moore och av Wienkretsens filosofer. Detta medförde en rad omvärderingar, beträffande begreppsanalysens natur, beträffande filosofins uppgifter, beträffande dess förhållande till sunda förnuftet och till specialvetenskaperna. Hägerström och Phalén hade utan vidare godtagit att deras filosofi stred mot vardagsförnuftet (eller "det naturliga medvetandet") liksom mot vetenskaperna (däribland inte minst naturvetenskaperna) sådana dessa faktiskt bedrevs. Moore hade däremot velat utforma en filosofi som överensstämde med sunda förnuftet och Russell en filosofi som låg i linje med den moderna naturvetenskapens resultat. Hedenius kom att acceptera engelsmännens synsätt. I fortsättningen kom han att betrakta det som en belastning för en filosofisk teori om den kolliderade med sunda förnuftet eller med vetenskapernas synsätt.

5. "VÄRDENIHILISMEN"

Redan strax efter Hägerströms död 1939 hade Hedenius i den svenska filosofiska facktidskriften *Theoria* publicerat ett par artiklar där den Hägerströmska moral- och rättsfilosofin blev föremål för utläggning. Det handlade om att tolka Hägerström, men också om att omtolka honom. Vissa inslag i hans värdefilosofi lyftes fram och renodlades, andra sköts i bakgrunden. Hägerströms teori förvandlades till en värdesats-teori, i allt väsentligt överensstämmande med den som lagts fram av exempelvis A. J. Ayer i dennes *Language, truth and logic* från 1936. Denna linje av tolkning och omtolkning fullföljdes i *Om rätt och moral*. Hur Hedenius såg på Hägerström vid tiden för denna boks utgivande omvittnas i ett brev till Margit Abenius (8.6.1941): "H-m var inte den matematiskt klara och hårda intellektualist som många tror utan ett kaotiskt och oredigt geni med övervägande intuitiv läggning. Det finns ett och annat uppslag hos honom av stort intresse, men i stort sett tror jag inte ett dugg på hans filosofi."

Det kan hävdas att syftet med *Om rätt och moral* var att ta tillvara vissa uppslag hos Hägerström som Hedenius ansåg väsentliga, men samtidigt frigöra dem från sådant som han inte trodde på. Därigenom skulle den Hägerströmska värdeteorin befrias från inslag som var lätta att angripa och som i den samtida debatten utsattes för häftiga anfall. Konflikten med sunda förnuftet och med vetenskaperna (i detta fall framför allt rättsvetenskapen) skulle undvikas, de särskilt av Lundstedt företrädde

överdrifterna justeras bort. En harmonisering med sådana nonkognitivistiska värdesatsteorier som förekom inom internationell analytisk filosofi skulle därvid bringas åstad samtidigt som en kontinuitet med den gamla uppsalafilosofin bibehölls. En del av sin karaktär fick denna dagordning genom det forum där *Om rätt och moral* publicerades.

Om rätt och moral gavs ut som nr 3 i Tidens skriftserie. Bakgrunden var att socialdemokratins idétidskrift *Tiden* vid denna tid (sedan 1939) hade den unge nationalekonomen Torsten Gårdlund som redaktör. Gårdlund hörde hemma i den krets kring Herbert Tingsten där också Hedenius sedan senare hälften av trettitalet umgicks. Under 1940 och 1941 publicerade Hedenius några artiklar i *Tiden*, bland annat om Hägerströms filosofi. Gårdlund föreslog att de skulle användas för en bok. Hedenius nappade på förslaget och resultatet blev *Om rätt och moral*. Boken riktade sig sålunda till en bredare allmänhet. Hedenius tvingades skriva mer populärt än han skrivit för *Theoria*. Därtill skrev han nu i en politisk debattkontext. Diskussioner kring nazismen och världskriget spelar en väsentlig roll i boken, även om de inte utgör huvudsaken. Detta politiska sammanhang får konsekvenser även för värdeteorin. Flera debattörer tolkade Hägerströms "värdenihilism" som en "makt är rätt"-filosofi och ville ur den utläsa ett stöd för samtidens våldsläror. Deras angrepp fick en viss plausibilitet genom att Hägerströmlärjungen Karl Olivecrona i ett uppmärksammat inlägg *England eller Tyskland* 1940 gått ut till stöd för Tysklands sak och därvid åberopat hägerströmska argument. För Hedenius är det angeläget att visa att "värdenihilismen" inte kan antas få konsekvenser av detta slag.

6. TEKNISKA GREPP

Hedenius syften och ambitioner med *Om rätt och moral* har relaterats. Hur genomför han dem? De viktigaste tekniska greppen är, kunde man säga, fyra: 1. Tolkningen/omtolkningen av Hägerströms värdeteori som en nonkognitivistisk värdesatsteori. 2. Distinktionen mellan en sats mening och analysen av dess mening. 3. Teorin att en sats mening utgörs av det sakförhållande vars existens gör satsen sann. 4. Distinktionen mellan äkta och oäkta rättssatser.

Hägerströms värdeteori innehöll många inslag. Den innehöll en värdeontologi, en värdeepistemologi, en värdepsykologi. Hedenius reducerar den till en värdesatsteori som han döper till "värdenihilismen" med övertagande av en term som annars mest begagnats av Hägerströms motståndare. Värdenihilismen skulle då utgöras av antagandet att satser av typen "detta är gott", "detta är ont", "detta är rätt", "detta är orätt", "detta bör

göras”, ”detta bör man underlåtas” inte påstår något om något, inte kan vara sanna eller falska utan har en ateoretisk karaktär. Till sin kärna blir värdenihilismen en analys av en viss vanligt förekommande satstyp.

Jämförd med Hägerströms ursprungliga teori förändrar värdenihilismen därmed karaktär, något som Hedenius också betonar. Hägerström hade betraktat de vanliga moraliska och rättsliga föreställningarna som illusoriska: ”Han räknade med ett jätteblock av vidskepelser, i vilket vi leva och röra oss och hava vår varelse.” Den uppfattningen anser Hedenius nu felaktig: ”Utan vidare är det icke ens klart, att den värdenihilistiska teorien står i någon opposition till det vanliga tänkesättet i moraliska frågor” (s. 26). Någon speciell uppfattning om den korrekta filosofiska analysen av den moraliska satstypen har gemene man inte, ansåg Hedenius.

Konflikten med sunda förnuftet kunde på detta sätt undvikas genom Hedenius omtolkning av den Hägerströmska värdeteorin. Men denna omtolkning gav också en möjlighet att vederlägga dem som i värdenihilismen såg en kulturfara, en ”makt är rätt”-filosofi, en moralrelativism. Värdenihilismen är en teori, poängterade Hedenius. Ur en teori följer inga värdesatser, vare sig ”makt är rätt” eller några andra. Hägerströmkritiker som Alf Ahlberg eller K. Grue-Sörensen var därför ute i ogjort väder.

Nästa steg i Hedenius argumentering inskräpper att ”vi kunna ha helt och hållet felaktiga idéer om vad vi i verkligheten mena med våra termer, utan att vår användning av dem, i den mening de ha enligt det föreliggande språkbruket, behöva påverkas” (s. 75). Detta innebär, framhåller Hedenius i anslutning till en distinktion hos G. E. Moore, att filosoferna mycket väl kan ha en felaktig och till och med motsägelsefull och förvirrad analys av en terms mening utan att denna mening själv behöver vara motsägelsefull. Att filosoferna sålunda ofta gjort oklara analyser av vad tid är behöver inte betyda att de (eller någon annan) menar något oklart när de säger ”Jag kommer strax” eller ”Det hände för ett år sedan”. Genom oförmågan att iaktta en sådan distinktion uppstår vad Hedenius kallar ”det Hägerström-Lundstedska misstaget”. Hägerström och Lundstedt fann att rättsteoretikerna ofta haft motsägelsefyllda och metafysikbemängda idéer om vad exempelvis ”äganderätt” innebär och hade därav felaktigt slutit sig till att också meningen hos själva begreppet ”äganderätt” vore motsägelsefylld och bemängd med metafysik. Men gemene man liksom olika myndighetspersoner kan ha en fullkomligt klar uppfattning av vad som menas med ”X har äganderätt till huset” även om rättsfilosofernas analyser vore oklara. Hedenius understryker detta ytterligare genom att hävda att ”en sats’ mening utgöres av det sakförhållande, vars existens gör saken sann” (s. 71). Det sakförhållande

vars existens gör det sant att "X har äganderätt till huset" kunde då bestå i innehav av ett juridiskt giltigt köpebrev och i en beredskap hos landets polis och andra myndigheter att skydda besittningen.

Tillsammans leder distinktionen mellan "mening" och "analys" samt definitionen av "mening" till möjligheten att upprätta en åtskillnad mellan "oäkta" och "äkta" rättssatser. Ibland utgör en rättssats helt enkelt ett (sant eller falskt) konstaterande att ett viss juridiskt faktum föreligger ("X är ägaren till fastigheten Gladan 2 i Enskede"). Ibland har den en (ateoretisk) moralisk innebörd ("Detta är inte rätt!"). De oäkta rättssatserna utgör enligt detta resonemang oantastbara teoretiska påståenden. Något hinder för att de skulle ha en legitim funktion i rättsvetenskapligt språkbruk eller i vardagsjuridiken föreligger inte. Hägerströms och Lundstedts misstag bestod i tron att så var fallet, att alla som begagnade sig av termer för rätt och rättigheter gjorde sig skyldiga till vidskepelse och metafysik eller i vart fall enbart gav uttryck för en rent subjektiv, känslomässig inställning.

Det är inte fel att säga att Hedenius på detta sätt genomförde en äreräddning för det juridiska språkbruket. Juristerna var honom också vederbörligen tacksamma. Det kan nämnas att så sent som 1979 när Hedenius promoverades till hedersdoktor vid juridiska fakulteten i Uppsala framhölls just denna äreräddning i motiveringen för utmärkelsen.

Jag har beskrivit hur Ingemar Hedenius i *Om rätt och moral* genom ett par distinktioner och andra tekniska manövrer kunde utforma en värde-teori som överensstämde med ett antal strategiska syften – att under bibehållande av kontinuiteten med den klassiska uppsalafilosofin flytta över diskussionen till en ny, analytisk-filosofisk terräng, att undvika konflikt med sunda förnuftet, att skydda "värdenihilismen" mot beskyllningen för att legitimera en våldsfilosofi, att rädda det rättsvetenskapliga språkbruket. De strategiska syftena har ställts i relation till Hedenius situation vid tiden för bokens tillkomst och till det filosofiska debattsammanhang han just då befann sig i. Hans lojaliteter och hans val av tekniska redskap har också belysts mot en biografisk bakgrund.

En fortsatt och fördjupad analys skulle kunna visa vilken position Hedenius val av strategi försatte honom i, vilka svårigheter hans distinktioner och begreppsbestämningar innehöll, hur dessa utnyttjades av hans motståndare – bland dem Lundstedt och Olivecrona som gick i vidlyftiga svaromål – samt hur han försökte komma tillrätta med dessa svårigheter. En sådan fördjupad analys skall inte företas här. Här har jag bara velat skissartat antyda hur de biografiska och de logisk-filosofiska faktorerna samverkar och hur en undersökning av en filosofisk argumentering måste ta hänsyn till båda.

Filosofi är inte nödvändigtvis alltid bekännelse. Men betydande filosofi står i närmare relation till filosofen själv än man alltid är beredd att medge. Betydande filosofi syftar till något nytt, den förändrar den filosofiska dagordningen, den medför en ny värdering av argumentens styrka och svagheter. Den står i intimt förhållande till filosofens vilja, syften och strategier. Detta avspeglas i hur den filosofiska argumentationen och de filosofiska texterna byggs upp. En filosofihistorisk rekonstruktion av dessa argumentationer och dessa texter förutsätter en rekonstruktion av deras tillkomstsituation, av upphovsmannens belägenhet. Ett antal val och tillvägagångssätt har föredragits med hänsyn till deras implikationer. Vissa lösningar har eftersträfvats, andra har undvikits. Vissa konsekvenser har accepterats, andra kringgåtts, mildrats eller bestridits. Analysen av detta spel kan bli fullständig och klargörande bara om de biografiska omständigheterna tas i beaktande. Texterna kan tydas bara när spelet dechiffrerats drag för drag. Vi förstår texten när vi förstår vad filosofen "gör" i texten, vilken aktivitet som där äger rum och varför.

LITTERATUR

- Boström, Christopher Jacob. 1883. *Skrifter*. Andra delen. Stockholm.
 Geijer, Erik Gustaf. 1925. *Samlade skrifter*. Tredje delen Stockholm.
 Hedenius, Ingemar. 1941. *Om rätt och moral*. Stockholm.
 Nordin, Svante. 1984. *Från Hägerström till Hedenius*. Lund.
 Hedenius brev till Margit Abenius finns i Abenius samling, Uppsala universitetsbibliotek.